

BARCZI ATTILA

Kunhalmok eltemetett talajainak vizsgálata

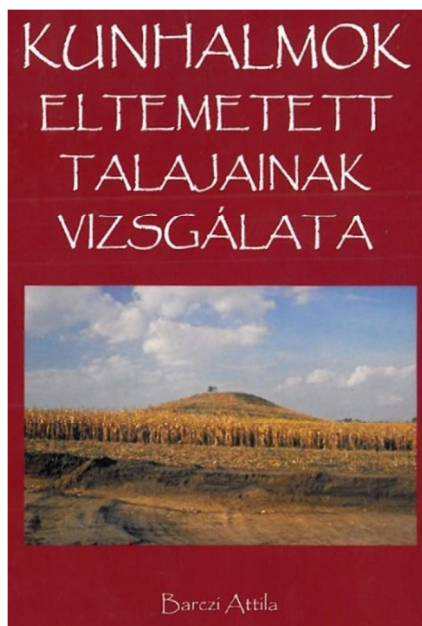
(Szent István Egyetemi Kiadó Nonprofit Kft., Gödöllő, 2016)

Barczi Attila érdeklődése mintegy másfél évtizede fordult a kunhalmok felé. Felismerte, hogy ezek az egyedülálló képződmények nem csak régészeti, kultúrtörténeti okok miatt jelentősek, de rendkívüli fontosságúak a dombok anyaga és az eltemetett talajsíntek által megőrzött, készítésük idejére jellemző viszonyok miatt. Részletes vizsgálatukkal ezért igazolhatók vagy cáfolhatók a holocén korai szakaszára felállított klimatikus, florisztikai, vízrajzi és talajtani hipotézisek.

A szerző talajtani ismereteire alapozva felismerte, hogy a kunhalmok kutatása interdiszciplináris, amelyben a régészeti, paleobotanikai, malakológiai vizsgálatokat és a fitolit elemzéseket jól kiegészítik a klasszikus talajtani paraméterekre alapozott feldolgozások. Együttes alkalmazásuk minden korábbinál árnyaltabb képet adhat a bronzkor tájökológiai viszonyairól.

A munka irodalmi áttekintése jól tükrözi a sokrétű megközelítést. A holocén Kárpát-medencére jellemző folyamatainak leírását követően, bemutatja az időszakra jellemző talajképző tényezőket, ismerteti a korábbi paleotalajtani kutatásokat, összefoglalja a kunhalmokat építő népek életmódját, és kitér a halmok funkcióira, jelenőségére és védelmére is.

Az eredmények fejezet tíz alfejezetre tagolódik a feltárt kunhalmok számának megfelelően, a leírásból kitűnik, hogy a halmokon elvégzett vizsgálatok rendkívül változatosak voltak, mind a feltárás módszereit, mind a vizsgált paraméterek körét illetően. A legtöbb alkalommal az ex lege védettség miatt csak helyszíni vizsgálatokra, továbbá fúrt mintákból történő elemzésekre nyílt lehetőség. A Lyukas-halom esetében azonban teljes keresztmetszeti feltárás történt. Ez rendkívül hasznos volt a fúrásos módszer eredményeinek kiterjesztése, illetve a fúrás helyek kiválasztásának pontosítása szempontjából is. A feltárási módszerek így helyszínről helyszínre módosultak, finomodtak a korábbi eredmények figyelembe vételével.

A diszkusszió fejezet két kiválasztott halom példája segítségével foglalja össze az elért eredményeket és vonja le a következtetéseket. Szemléletes leírásokat kapunk a halmok építésének folyamatáról és körülményeiről, továbbá az építés óta eltelt több ezer év alatt lejátszódó folyamatokról. A halomtestek anyagát ezek a folyamatok jelenleg is alakítják és hatnak az alattuk lévő paleotalajra is. A szerző az elvégzett vizsgálatok alapján árnyaltan mutatja be a végbement anyagvándorlást és átrendeződést. Ok-okozati összefüggésbe helyezi a jelenlegi állapot leírását, és jósolja meg a várható változásokat.

Mindezek figyelembe vételével fogalmazta meg az összefoglalás fejezet téziseit. Ezek közül talán a legfontosabb az a megállapítás, hogy a vizsgált halmok esetében elsősorban az egykori lösz- és homokhátakra jellemző paleotalaj képződés rekonstruálható. Eszerint a kora fémkorszaki Nagyalföld öskörnyezetét a folyómenti ligeterdők, erdősztyeppék, vizenyős és szikesedő területek jellemezték, amiből a magasabb hátak csernozjom-, esetleg réties talajképződményei emelkedtek ki. A szerteágazó vizsgálatok alapján nem valószínűsíthető tehát a jelentős mértékű erdőszültség a Nagyalföld területén. A szerző rávilágít arra is, hogy a kutatások eredményei szerint a Kárpát-medencei alföldeken jelentkező medencehatás és a többletvízhatás jórészt felülírta az Európára és az eurázsiai sztyeppékre jellemző klímazonális erdőtalaj-képződést, mintegy pufferolva a klímában jelentkező változásokat.

Az eredmények hozzájárulnak egy évszázados tudományos vita lezárásához, de legalább ilyen fontos erénye a műnek az interdiszciplinaritásban rejlő lehetőségek bemutatása, az egymást kiegészítő vizsgálatok gyakorlati összekapcsolása. A munka tanulmányozása javasolt az érintett tudományterületeken dolgozó szakemberek részére, de világos megfogalmazásának, következetes gondolatvezetésének köszönhetően élvezetes olvasmányul szolgál minden érdeklődő számára.

PIRKÓ BÉLA
MTA Agrártudományi Kutatóközpont
Talajtani és Agrokémiai Intézet